

سیاست‌های قومی و اقوام ایرانی

نویسندگان:

هادی رحمانی ساعد

حسین ابراهیمی

لیلا مدبر

علی قاسمی

با مقدمه ای از دکتر محسن رستمی

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

تهران - بهار ۱۳۹۸

عنوان و نام پدیدآور	سیاست‌های قومی و اقوام ایرانی (مطالعه موردی قوم آذری، کرد و بلوچ) نویسندگان: حسن رستمی... (و دیگران).
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۱۹۰ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۶۳۵۰-۳۹-۶
مهرست نویسی	فیبا
یادداشت	نویسندگان: حسن رستمی، هادی رحمانی ساعد، حسین ابراهیمی، علی قاسمی.
صواع	گروه‌های قومی -- ایران -- سیاست دولت -- قرن ۱۴
موضوع	Ethnic groups -- Iran -- Government policy -- 21th century
موضوع	روابط قومی -- ایران -- جنبه‌های سیاسی
موضوع	-- Iran -- Political aspectsEthnic relations
موضوع	قوم‌شناسی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴
موضوع	Ethnology -- Iran -- History -- 20th century
موضوع	قومیت -- ایران -- جنبه‌های سیاسی
موضوع	Ethnicity -- Political aspects -- Iran
شناسه افزوده	رستمی، حسن، ۱۳۶۲ -
شناسه افزوده	دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی انتشارات
رده بندی کنگره	DSR۶۹۰۳۹
رده بندی دیویی	۵۵/۹۷
کتابشناسی ملی	۵۶۳۳۶۷

سیاست‌های قومی و اقوام ایرانی

نویسندگان: هادی رحمانی ساعد، حسین ابراهیمی، علی قاسمی

ویراستار ادبی: مینا مجلسی - رضا خدایی

ناظر ویراستار: مرتضی چشمه نور

صفحه‌آرا: مینا مجلسی

طراح جلد: زهرا مهدوی

نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۸

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۹۰۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران. ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

تلفن: ۲۲۹۷۰۳۴۳

فهرست مطالب

۵	 مقدمه
۱۵	 فصل اول:
۱۵	 کلیات قومیت
۱۷	 بررسی تاریخی تنوع قومیت در ایران
۲۰	 جایگاه اقوام ایرانی در بیانات مقام معظم رهبری
۲۳	 ریشه‌شناسی
۲۵	 مفهوم جدید قومیت
۲۶	 تعریف قومیت
۲۹	 مفهوم منازعه
۲۹	 نظریه گزینش عقلانی
۳۲	 نظریه استعمار داخلی
۳۵	 نظریه مرکز - پیرامون (صمد جعفری)
۳۸	 نظریه توسعه ناموزون و نابرابری‌های منطقه‌ای
۳۹	 درآمدی بر مسائل قومی در ایران
۴۲	 نظریه همانندسازی
۴۳	 نظریه رقابت بر سر منابع
۴۵	 تئوری مبادله «پیتر بلا»
۴۵	 نظریه گزینش عقلانی
۴۶	 نظریه میلتن ايسمن
۵۰	 رویکردهای نظری در زمینه قومیت
۵۰	 الف) دیرینه‌گرایی
۵۱	 ب) ابزارگرایی
۵۲	 ج) برساخته‌گرایی
۵۳	 تنوع قومی و ملت
۵۶	 نظریه‌های بسیج قومی
۵۷	 نظریه رقابت بر سر منابع
۵۸	 نظریه استعمار داخلی
۵۹	 نظریه انتخاب حسابگرانه (عقلانی)
۶۰	 نظریه رقابت نخبگان
۶۱	 مفهوم همگرایی
۶۲	 مفهوم واگرایی
۶۳	 قومیت و قوم‌مداری
۶۴	 مفهوم ژئوپلیتیک

۶۴	 مفهوم جغرافیای سیاسی
۶۷	 فصل دوم:
۶۷	 ژئوپلیتیک اقوام در ایران
۶۷	 (معرفی و ویژگی‌ها)
۶۹	 تاریخ اقوام در ایران
۷۲	 عناصر ایرانی بودن
۷۲	 زبان
۷۳	 دین
۷۴	 آداب رسوم
۷۵	 قوم و قهرایی در ایران معاصر
۷۵	 از دوران صفویه تا مشروطه
۷۸	 دوران مشروطیت
۷۸	 دوران پهلوی
۸۰	 دوران انقلاب اسلامی
۸۲	 ژئوپلیتیک اقوام در ایران
۸۲	 قوم بلوچ
۸۵	 آذری‌ها
۸۷	 قوم کرد
۹۲	 ترکمن‌ها
۹۴	 اعراب
۹۷	 آرایش فضایی و استقرار اقوام در ایران
۱۰۱	 ۱- ناهمگونی قومی:
۱۰۱	 ۲- ناهمگونی فرهنگی:
۱۰۲	 ۳- ناهمگونی مذهبی:
۱۰۲	 ۴- ناهمگونی جغرافیایی:
۱۰۷	 فصل سوم:
۱۰۷	 اقوام در دنیای مدرن
۱۱۲	 جغرافیای فرهنگی
۱۱۳	 روند تکوین و شکل‌گیری جغرافیای فرهنگی
۱۱۴	 محتوا و قلمرو جغرافیای فرهنگی
۱۱۵	 منشأ و پراکندگی فرهنگ‌ها و تمدن‌ها
۱۱۶	 اقوام ایرانی و ساختار فرهنگی - اجتماعی آن (مطالعه در قوم ترکمن)
۱۱۷	 زبان ترکمنی
۱۱۷	 طوایف و قبایل ترکمن

۱۱۷	ویژگی‌های نژادی
۱۱۸	نظام اجتماعی و اقتصادی
۱۱۹	ازدواج
۱۱۹	مذهب و روحانیت
۱۲۰	اعیاد (بایرام) و جشن‌ها
۱۲۰	موسیقی ترکمن
۱۲۰	ذکر خنجر
۱۲۲	اعتقادات و باورهای خرافی در بین ترکمن‌ها
۱۲۳	آتش در باور ترکمن‌ها
۱۲۴	اعتقادات بنی ترکمن‌ها قبل از اسلام
۱۲۵	مرثیه‌خوانی
۱۲۶	اقوام ایرانی، فرهنگ مدارای اجتماعی
۱۲۷	رسانه ملی و توسعه فرهنگ اقوام
۱۲۹	شکل‌های ارتباط بین فرهنگ
۱۳۰	ارتباط درون فرهنگی
۱۳۱	وظایف اجتماعی وسایل ارتباطی
۱۳۲	عوامل مؤثر بر رسانه‌ها
۱۳۲	۱- ارزشها و اعتقادات (ایدئولوژی)
۱۳۲	۲- اهداف و عوامل درون‌سازمانی
۱۳۲	۳- عوامل برون‌سازمانی
۱۳۳	تلویزیون و ویژگیهای آن
۱۳۵	تأثیر تلویزیون در درازمدت
۱۳۶	رسانه ملی؛ نهادی فرهنگی
۱۳۷	رسانه ملی و توسعه فرهنگی
۱۴۱	فصل چهارم:
۱۴۱	سیاست‌های قومی و الگوهای آن
۱۴۳	سیاست‌های قومی
۱۴۴	الگوهای سیاست‌های قومی
۱۴۴	مدل همانندسازی
۱۴۵	نظریه‌های مدل همانندسازی
۱۴۸	انواع مدل‌های همانندسازی
۱۴۸	الف) بعد فرهنگی:
۱۴۸	ب) بعد ساختاری:
۱۵۰	مدل همانندسازی خشونت‌آمیز

۱۵۳	نمودار « ۱-۴ »: ابعاد نظریه همانندسازی
۱۵۴	مدل تکثرگرایی (کثرت گرایی)
۱۵۵	نظریه های مدل تکثرگرایی
۱۵۷	انواع تکثرگرایی
۱۵۷	الف) تکثرگرایی مساوات طلبانه
۱۵۹	ب) سیاست تکثرگرایی نابرابر
۱۶۳	مدل وحدت در کثرت
۱۶۴	وحدت و کثرت در حوزه اقوام
۱۶۴	مفروضات الگوی وحدت در کثرت
۱۶۶	ابعاد سیاست وحدت در کثرت
۱۶۸	الگوی مدیریت مدل وحدت در کثرت
۱۷۱	فصل پنجم:
۱۷۱	سیاست های قومی در ایران: حاشیه
۱۷۳	سیاست های قومی قبل از انقلاب اسلامی
۱۷۳	الف) عصر قاجاریه (۱۳۰۴-۱۱۷۰ ه.ش)
۱۷۳	ب) عصر پهلوی (۱۳۵۷-۱۳۰۴ ه.ش)
۱۷۴	سیاست های قومی پس از انقلاب اسلامی
۱۷۴	الف) دوره انتقالی
۱۷۵	ب) دوره جنگ تحمیلی
۱۷۵	پ) دوره سازندگی
۱۷۶	ت) دوره اصلاحات
۱۷۶	ث) دوره اصولگرایی
۱۷۷	ح) دوره اعتدال گرایی
۱۸۳	منابع و مأخذ
۱۸۵	منابع فارسی
۱۸۵	۱) کتاب ها
۱۸۷	۲) مقالات:
۱۸۸	۳) سایت ها:
۱۸۹	۴) پایان نامه ها
۱۸۹	منابع لاتین:

مقدمه

در آمیختگی قومی و نژادی در ایران، از زمان ورود آریایی ها، بابلی ها، سومری ها به ایران آغاز شده و تا به امروز ادامه داشته است. با وجود این که نژاد اصلی ایرانی ها، «آریایی» می باشد ولی در طی سال ها و بر اثر تحولات سیاسی و لشکرکشی دولت های دیگر کشورها، همواره شاهد یکسری تغییرات نژادی و آمیختگی قومی در کشور بوده ایم. امروزه کشورهای جهان را نظر ترکیب گروه های زبانی، مذهبی و قومی در وضعیت ناهمگن و متنوعی می بینیم. تنها در ۱۴ کشور جهان اقلیت قابل توجهی وجود ندارد و در این میان فقط چهار درصد جمعیت کل جهان در کشورهایی زندگی می کنند که تنها دارای یک گروه قومی هستند (تیمی، ۱۳۸۱: ۳). ایران کشور چندقومی است و این امر باعث شده توجه به مسائل قومی همراه یکی از دغدغه های سیاست گذاران و مسئولان امر باشد. با عنایت به اینکه بر اساس رویکردها، سخنان امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری تنوع در ایران فرصت است، توجه به مسئله قومیت در سیاست های مختلف می تواند مد نظر قرار گیرد. عده ای از صاحب نظران به تنوع قومی به مثابه یک تهدید می نگرند و تعدادی آن را فرصت می دانند، از این رو واگرایی و همگرایی اقوام از دل این دیدگاه ها نمود پیدا می کند. اما فارغ از اینکه با چه دیدگاهی به تنوع قومیت ها نگریسته شود، موضوع قومیت به عنوان یک مؤلفه اجتماعی باید مد نظر قرار گیرد. وجود اقوام به عنوان بخشی از تمدن بزرگ ایرانی، لزوم توجه به آن را ضروری می نماید. به طور کلی امکان اتخاذ سه نوع سیاست قومی همانندسازی (فرایند پذیرش ارزش ها، الگوها و سبک زندگی گروه برتر از سوی اقوام و گروه هایی از جامعه به ترتیبی که در بطن گروه برتر جذب و هضم شوند)، کثرت گرایی (تکثرگرایی نقطه مقابل همانندسازی است) و وحدت در کثرت (این سیاست ناظر بر وضعیتی پیچیده از تلفیق دو الگوی همانندسازی و تکثرگراست) (صالحی امیری،

۱۳۸۸:۱۰۵) برای نواحی و جوامع ناهمگون قومی، مانند ایران وجود دارد. در پایان معتقدم اگرچه تنوع قومی و فرهنگی برای کشوری مانند ایران می‌تواند فرصت‌های مناسبی برای توسعه کشور فراهم کند، درعین حال می‌تواند یکی از بسترهای مهم ناامنی و تهدیدات امنیتی به‌شمار رود؛ به‌ویژه اینکه جغرافیای سیاسی قومیت‌های ایرانی مانند مرزن‌نشینی اکثر اقلیت‌های نژادی و مذهبی، و شکاف‌های فرهنگی میان آنها می‌تواند سبب طمع‌ورزی و تحریک کشورهای استعمارگر و حضور فتنه‌انگیز بیگانگان در آشوب‌های قومی و اختلافات مذهبی و... شود.

دکتر محسن رستمی